

Bir hakikatin peşinde, “Havadan Sudan” şeyler

Canan Tolon’un Dirimart’ta gerçekleşen “Havadan Sudan” sergisini ve sanat pratiğini ele aldık.

Canan Tolon’un Dirimart Dolapdere’de gerçekleşen kişisel sergisi “Havadan Sudan”, imlediği meseleler, merkezine aldığı başlıklar ve sanatçının bütün bir sanat serüveni boyunca üzerine eğildiği temel sorun-salları bütüncül bir şekilde koyar. Tolon’un yakın dönem çalışmalarını bir araya getiren sergi, aynı zamanda sanatçının geçmişten bugüne ne tür bir sanatsal birikimle yoluna devam ettiğini de görünür kılar.

Canan Tolon, her şeyden önce eserlerini şans, tesadüf ve kader olgusu etrafında üreten bir sanatçı olarak ön plana çıkar. Bu anlamda sanatçı, sistematik ve öngörülebilir bir yolu takip etmekten ziyade kendisini ve sanatını birtakım denk gelişler üzerinden biçimlendirir. Dolayısıyla ortada ne yapılsa yapılsın tekrar edilemez, kopyalanamaz, yeniden üretilemez bir değer/iş söz konusudur. Onun için mükemmel olan, ancak bu yolla elde edilebilir. Tam da sanatın biricikliği meselesinde bu konu, Tolon üzerinden kendisine farklı/yeni bir karşılık bulur; çünkü Tolon, bu biricikliği kendi kararları üzerinden kurgulamaz, geliştirmez; o, birtakım kararlar verir ve kendisini/sanatını verilen bu kararların bir sonucu olarak kabul eder. Bundan sonraki süreç çıkan sonucu yorumlamak, kimi noktada onu kabul etmek kimi noktada reddetmek, kimi noktada ise onu yeniden ve yeniden biçimlendirmekten geçer.

Havadan Sudan 1, Tuval üzerine pas ve akrilik, 354,5×244 cm, 2023

Geçmiş ve geçmişin izleri, üretim pratiği gereği Canan Tolon'un işlerinde hemen her zaman kendisini gösterir. Tolon'un işleri, doğası gereği belirli bir zaman sonucunda gün yüzüne çıkar. İşlere yapılan müdahaleler kadar onların havada, suda, askıda, beklemede geçirdikleri süre de onları biçimlendirir. Dolayısıyla geçmiş, her zaman Tolon'un şimdisine sirayet eder. Henry James'in "Geçmiş aslında geçmişte kalmamıştır, çünkü yaşanan birçok olayın kalıcı izleri vardır," deyişi gibi (Geçmişin İzi, s. 254) Tolon da eserlerinde geçmişin bugüne sirayet eden yönünü vurgular. Bunu kimi zaman bir pas lekesiyle yapar, kimi zaman ise kendisi tarafından yerleştirilmiş bir leke, kimi zaman ise doğanın es kaza eserde neden olduğu kalıcı bir izle. Dolayısıyla bütün bir sürecin ve geçmişin izleri hemen her zaman Tolon'un işlerinde kendisini görünür kılar. Geçmişin gölgesi bugüne düşer.

Doğa, Canan Tolon'un eserlerinde kendisine farklı türden bir karşılık bulur. Tolon'un işleri bir yandan doğayı yeniden üretip onu biçimlendirirken öte yandan kendisini doğaya teslim etmekten geri durmaz. Doğayı merkezine alan ve doğayla biçimlenen işlerdir bunlar. Zaten başlıkta vurgulanan "Havadan Sudan" meselesinin iki salt anlamından/değerinden birisi de bu konuyla ilgilidir. Tolon, serginin başlığında vurguladığı hava-su meselesini sergide yer alan aynı başlıklı iş serisinde yoğun bir şekilde kullanır. Uzun süre havayla temas eden ve suda bekletilen metaller, parçalar, kesitler, eserler nihayetinde doğanın bir parçası hâline gelir. Başta pürüzsüz olan eser zamanla dokusunu yitirir ve yeni bir katmanla kaplanır; metaller paslanır, her şey oksitlenir ve zamanla yeni bir görünüm, yüzey ve temsil değeri kazanır.

Canan Tolon, Havadan Sudan 2, Tuval üzerine pas ve akrilik, 214×90 cm, 2023

Sanatçının sergi/seri başlığında vurguladığı “Havadan Sudan” meselesinin bir diğer anlamı ise elbette bu sözcüklerdeki ima gücüyle ilgilidir. “Öylesine, gelişigüzel, rastgele konuşmak” anlamına gelen “havadan sudan”, bir tür söz oyunuyla Canan Tolon tarafından çift anlamlı olarak kullanılır. Bunlardan ilki, eserlerin doğayla, özellikle hava ve suyla kurdukları ilişkiyi bir diğeri bu söz oyunu ile sanatçının verdiği mesaj, yaptığı göndermedir.

Pandemi ve pandemi sonrası süreç, insanlar arasındaki iletişimin/diyalogun kopmaya ne derece müsait olduğunu farklı noktalardan ortaya koydu. Her şeyi hallaç pamuğu gibi bir tarafa savuran bu dönem (özellikle 2019-2021 arası), kişinin kimi zaman ve koşullarda herkesten ve her şeyden ne derece hızlı uzaklaşabileceğini gösterdi. “Havadan Sudan” sergisini bir noktada bu düşünsel değer üzerine kuran/kurgulayan Canan Tolon da yaşadığı hayat, tanık olduğu olaylar ve ıssızlık günlerinin bir neticesi olarak bu konuya gönderme yapar. Kimi durumlarda havadan sudan konuşmanın dahi kişinin hayatında ne derece büyük bir değere sahip olabileceği, bu denli gelişigüzel diyalogların yeri geldiğinde özlenebileceğinin/aranabileceğinin altı çizilir.

Canan Tolon’un üretim pratiğinde lekelerin, birtakım izlerin ve rastgele boya birikintilerinin önemli bir yeri/karşılığı vardır. Tolon, işlerinde bütün hesaplanabilir girdileri/görüşleri reddeder. Onun için her şey hesapsız, öngörülemez, tesadüfi olmalıdır. Mükemmellik ancak tesadüfle, birtakım tesadüflerin sonucu olarak gün yüzüne çıkar. Dolayısıyla tesadüflerin ördüğü kader, bir işi mükemmel kılar ya da kılmaz. Havadan Sudan serisinde geçmiş dönem işlerinde olduğu gibi yine tesadüfler üzerinde duran Canan Tolon, elde ettiği en ayrıksı formların örnekleri bu yeni sergide bir araya getirir. Türlü işlemden geçerek; zamanla, suyla, havayla uzun süreli bir etkileşimin sonucu olarak beliren işler, nihayetinde kendi aralarında bir bütünlük de inşa ederler. Bu bütünlük ise bir noktada söz konusu tesadüfler ağının ne derece geniş bir ölçekte vuku bulduğuna işaret eder. Nihayetinde farklı zaman ve koşullarda üretilen bu işler, bir araya geldiklerinde ortak bir anlam üretirler. Bu anlam hem kişiler arasındaki iletişime, hem toplumlar arasındaki kopukluklara, hem de zamanın geçiciliğine vurgu yapar. Havadan Sudan, işte tüm bu denk geliş ve tesadüflerin bir kesişimi, onların bütüncül bir çıktısı olarak görülebilir.

Havadan Sudan serisindeki soyut kompozisyonlar, sanatçının doğa aracılığıyla birtakım metaller ve çeşitli buluntu malzemelere müdahalesi sonucu gün yüzüne çıkar. Sanatçı, işin oluşum süreci boyunca müdahaleleriyle esere yön/biçim verir, ancak sonuç her zaman onun istediği veya beklediği şekilde olmaz. Nihayetinde doğanın da bir iradesi vardır ve bu irade, farklı koşullarda farklı sonuçlar verir. Bu anlamda sanatçının kendi müdahaleleri kadar doğanın o iş üzerindeki tahakkümü de özel bir anlam kazanır. Sözelimi aynı süre zarfında aynı suyun doldurulduğu havuzda bekletilen parçalar, su ve havayla temasları kesildiğinde ortaya birbirlerinden bağımsız çok farklı sonuçlar çıkarabilirler. Maddenin doğası, su ve havanın o yüzeye etki gücü, sanatçının sürece müdahalesi onları birbirlerinden alabildiğine farklı kılabilir. Burada salt bir özne olarak sanatçıdan söz edilemez, doğanın kendi iradesinden de söz etmek gerekir; çünkü söz konusu bu örnekte olduğu gibi her bir metal parçası kendi oksidasyonu sırasında farklı bir kimlik kazanır. Dolayısıyla ortaya her defasında yeni, özgün ve soyut bir iş çıkmış olur. Tolon, katman katman işlediği tüm bu işlerde ve işlerin üretim aşamalarında tesadüfün bütün bir süreci biçimlendiren en önemli unsur olduğunu vurgular. Esas olan süreçtir ve sonuç, elbette her zaman değil, kimi zaman görmeye değerdir.

Çevresel meseleler, Canan Tolon'un eserlerinde kendisine hemen her zaman geniş bir karşılık bulur. Söz konusu serideki/sergideki işlerin birtakım hava hareketleri, nem ve ısı değişimleri, kirlilik ve rüzgâr gibi kontrol dışı ve doğaya bağlı unsurlara paralel bir şekilde ortaya çıkması bu konunun altını çizer. Sergide Tolon'un yakın dönem çalışmalarına eşlik eden ve daha önceki yıllara ait eserler, bir noktada Tolon'un geçmişten bugüne sanatını nasıl biçimlendirdiğini de görünür kılar. Uzun süredir çevresel meselelere büyük bir duyarlılıkla yaklaşan Tolon, bu sorunsalları eserlerinde ortaya çıkan "resimsel göstergeler" aracılığıyla işler. Öte taraftan Tolon, hiçbir zaman bir olayı, meseleyi, sorunu resmetmez; onun yaptığı işaret etmek, birtakım göstergelerle bu tür konulara dikkat çekmektir. Nihayetinde sanatçı, bir misyon ve düşünsel bir değer olarak bu duyguyu benimser ve Havadan Sudan'da da bu konuya ayrı bir parantez açar.

Havadan Sudan 3, Tuval üzerine pas ve akrilik, 214,5×146,5 cm, 2023

Canan Tolon'un işlerinde sıkça işlediği ve bir sorunsal olarak eserlerinde kendisine büyük bir alan açtığı çevresel meseleler, tüm toplumlar ve bir toplumu meydana getiren tüm kesimler tarafından eşit oranda ciddiye alınmaz. İklim krizi, küresel yangınlar, buzulların durumu gibi birçok konu kimi siyasi liderler tarafından (sözelimi Donald J. Trump, Vladimir Putin, Jair Bolsonaro gibi) bir sorun olarak görülmez, tam tersine tüm bunlar bir şekilde reddedilir; bunun toplumları kandırmaya yönelik bir aldatmaca olduğu söylenir. İşte tam da bu noktada toplumlar büyük küçük birçok siyasi kriz, savaş ve felaketle karşı karşıya bırakılırken doğadan, iklim krizinden, doğal felaketlerden söz etmek kimileri için "havadan sudan" konuşmakla eşdeğer bir davranış olarak yorumlanır. Sergi başlığında yer verdiği "havadan sudan" ifadesiyle bir noktada bu tür bir ironiye de dikkat çeken Canan Tolon, kutuplaşmanın hemen her alanda,

her konuda, her zaman söz konusu olan büyük bir ayrım olduğunu hatırlatır. Toplum, tüm bu savruk-
luklara, popülist liderlere ve yanlış söylemlere rağmen ortak his ve endişeler üzerinden hareket etmeli,
dünyanın geleceğini doğayı özümseyerek ve herkesin her zaman iletişim hâlinde olduğu bir yapı tahayyül
ederek yeniden tahsis etmelidir. Tolon'un sergi ile altını çizdiği bir diğer mesele budur.

Canan Tolon'un işlerinde sıkça işlediği ve bir sorunsal olarak eserlerinde kendisine büyük bir alan açtığı
çevresel meseleler, tüm toplumlar ve bir toplumu meydana getiren tüm kesimler tarafından eşit oran-
da ciddiye alınmaz. İklim krizi, küresel yangınlar, buzulların durumu gibi birçok konu kimi siyasi liderler
tarafından (sözelimi Donald J. Trump, Vladimir Putin, Jair Bolsonaro gibi) bir sorun olarak görülmez,
tam tersine tüm bunlar bir şekilde reddedilir; bunun toplumları kandırmaya yönelik bir aldatmaca old-
uğu söylenir. İşte tam da bu noktada toplumlar büyük küçük birçok siyasi kriz, savaş ve felaketle karşı
karşıya bırakılırken doğadan, iklim krizinden, doğal felaketlerden söz etmek kimileri için "havadan su-
dan" konuşmakla eşdeğer bir davranış olarak yorumlanır. Sergi başlığında yer verdiği "havadan sudan"
ifadesiyle bir noktada bu tür bir ironiye de dikkat çeken Canan Tolon, kutuplaşmanın hemen her alanda,
her konuda, her zaman söz konusu olan büyük bir ayrım olduğunu hatırlatır. Toplum, tüm bu savruk-
luklara, popülist liderlere ve yanlış söylemlere rağmen ortak his ve endişeler üzerinden hareket etmeli,
dünyanın geleceğini doğayı özümseyerek ve herkesin her zaman iletişim hâlinde olduğu bir yapı tahayyül
ederek yeniden tahsis etmelidir. Tolon'un sergi ile altını çizdiği bir diğer mesele budur.

Canan Tolon'un Dirimart Dolapdere'de gerçekleşen "Havadan Sudan" başlıklı kişisel sergisi, ironisi, an-
latım gücü ve sanatçının yakın dönem işlerini bir araya getirmesiyle dikkat çeken; tesadüflerin mükem-
melleştirdiği, çevresel faktörlerin söz konusu edildiği, her şeyin bir denk geliş üzerine kurulduğu, To-
lon'un üretim pratiği bağlamında yeni türden bir görünüm alanı olarak kabul edilebilir.